

Bliski Wschód – gospodarka, cechy kulturowe, konflikty zbrojne

Materiał składa się z sekcji: "1. Azja Południowo-Zachodnia – środowisko przyrodnicze", "2. Azja Południowo-Zachodnia – podział polityczny i zróżnicowanie religijne", "3. Bliski Wschód – ropa naftowa, kierunki rozwoju gospodarczego", "4. Bliski Wschód – konflikty zbrojne", "Podsumowanie", "Zadania".

Materiał zawiera 31 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 9 ćwiczeń, w tym 9 interaktywnych.

Bliski Wschód – gospodarka, cechy kulturowe, konflikty zbrojne

Bliski Wschód to państwa Azji Południowo-Zachodniej, a niekiedy też Afryki Północno-Wschodniej. Region ten, leżący na przecięciu licznych szlaków komunikacyjnych, na styku trzech kontynentów Starego Świata, posiadający wielkie zasoby surowców energetycznych – ropy naftowej i gazu ziemnego, ma ogromne znaczenie gospodarcze i strategiczne. Od lat toczą się tam liczne konflikty na tle społecznym i religijnym.

Meczet Szacha przy głównym placu w irańskim mieście Isfahan

Źródło: Offlineinternet (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Aby zrozumieć poruszane w tym materiale zagadnienia, przypomnij sobie:

- zastosowanie map ogólnogeograficznych i tematycznych
- znaczenie ropy naftowej jako jednego z najważniejszych surowców energetycznych dla współczesnej gospodarki.

Twoje cele

- wskażesz na podstawie map cechy środowiska przyrodniczego państw w Azji Południowo-Zachodniej;
- odczytasz na mapie politycznej nazwy państw leżących w Azji Południowo-Zachodniej i podzielisz je na państwa arabskie i niearabskie;
- opisziesz znaczenie gospodarcze państw Azji Południowo-Zachodniej z uwzględnieniem roli ropy naftowej – głównego surowca energetycznego występującego w tym regionie;

- wskażesz państwa lub grupy państw Azji Południowo-Zachodniej, w których występowały lub nadal trwają konflikty zbrojne;
- opisziesz zróżnicowanie kulturowe państw w Azji Południowo-Zachodniej.

1. Azja Południowo-Zachodnia – środowisko przyrodnicze

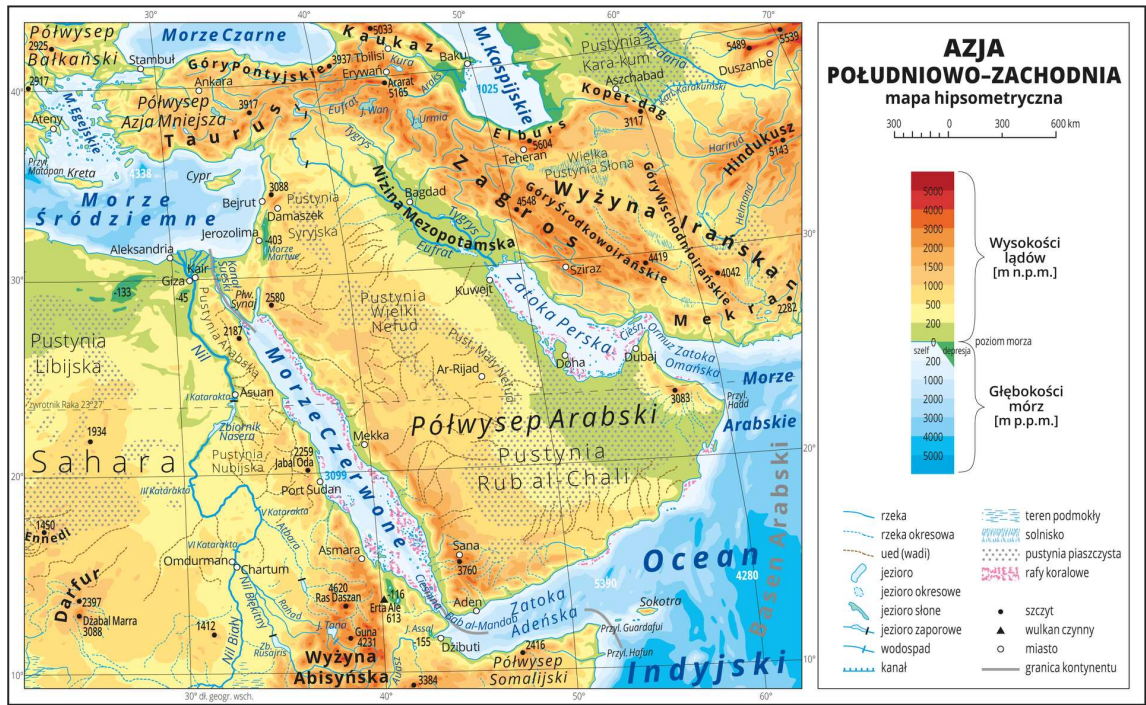
Azja Południowo-Zachodnia to duży region o powierzchni ok. 6,3 mln km² (większy niż połowa Europy). Należą do niego: **Półwysep Azja Mniejsza** i **Półwysep Arabski** (będący największym półwyspem na świecie) oraz tereny leżące na południe od Morza Kaspijskiego i Niziny Turańskiej. Region ten ma wyraźne granice morskie. Azję Mniejszą od północy oblewają wody **Morza Czarnego**, od północnego zachodu cieśniny **Bosfor** i **Dardanele** oraz **Morze Marmara** znajdujące się między nimi, a od zachodu wody **Morza Śródziemnego**. Półwysep Arabski oblewają wody **Morza Czerwonego**, **Zatoki Adeńskiej**, **Morza Arabskiego** i głęboko wciętej w ląd **Zatoki Perskiej**. Wschodnią granicą regionu jest linia graniczna między Iranem a Afganistanem (choć spotyka się też opracowania włączające Afganistan do państw Bliskiego Wschodu). Od Afryki Azję Południowo-Zachodnią oddziela umowna granica, jaką jest **Kanał Sueski**.

Polecenie 1

Odszukaj w dowolnych źródłach, jakiego obszaru dotyczy określenie Daleki Wschód.

Polecenie 2

Analizując poniższą mapę hipsometryczną, uzupełnij tabelę wymienionymi formami powierzchni Ziemi.

Azja Południowo-Zachodnia – mapa hipsometryczna

Źródło: Wydawnictwo Edukacyjne Wiking, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nazwa	Forma ukształtowania powierzchni
Zagros	
Irańska	
Taurus	
Mezopotamska	

- NIZINA
- GÓRY
- WYŻYNA
- GÓRY

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W Azji Południowo-Zachodniej dominują **wyżyny** i **góry**. Na północy regionu występuje pas wysoko wzniesionych wyżyn, ograniczonych łańcuchami młodych gór fałdowych. Na Półwyspie Azja Mniejsza leży Wyżyna Anatolijska przechodząca ku wschodowi w Wyżynę Armeńską i rozległą, leżącą na południe od Morza Kaspijskiego Wyżynę Irańską. Wyżyny zamykają od północy Góry Pontyjskie, Kaukaz i Elburs, a od południa góry Taurus i Zagros.

Na Wyżynie Armeńskiej swój początek bierze rzeka Eufrat, a z gór Taurus wypływa Tygrys. Obie te rzeki płyną na południowy-wschód do Zatoki Perskiej i zasypują zapadlisko przedgórskie, tworząc Nizinę Mezopotamską. Półwysep Arabski prawie w całości zajmują wyżyny.

Dwa elementy środowiska przyrodniczego Azji Południowo-Zachodniej – **klimat i wody** – wpływają na rozmieszczenie ludności i określają możliwości gospodarczego wykorzystania tego regionu.

Obszary leżące wokół Morza Śródziemnego i Morza Czarnego znajdują się w zasięgu klimatu **podzwrotnikowego wilgotnego** (śródziemnomorskiego). Wnętrze Półwyspu Azji Mniejszej, tereny wyżynne i górskie mają klimat **podzwrotnikowy suchy** z wysoką temperaturą powietrza latem i mroźnymi zimami w partiach wyżej położonych. Półwysep Arabski i południowe wybrzeża regionu objęte są klimatem **zwrotnikowym suchym**. Latem średnia temperatura powietrza sięga tam 30–33°C, zimą ok. 15°C, a roczna suma opadów nie przekracza 100 mm.

Na tak wielkim obszarze, jakim jest Azja Południowo-Zachodnia, znajdują się tylko dwie duże **rzeki** – Tygrys i Eufrat. W zasięgu wpływu klimatu śródziemnomorskiego występują jedynie krótkie ciekі wodne. Ważną rzeką w pasie wschodniego wybrzeża nad Morzem Śródziemnym jest Jordan przepływający przez jezioro Genezaret i uchodzący do Morza Martwego. Na Półwyspie Arabskim brak jest stałych rzek. Sieć wodna w tym regionie wykazuje ścisłe zależności od rocznego rozkładu opadów. Wielkie znaczenie w tym regionie mają więc wody wgłębne. Buduje się głębokie studnie i pozyskuje wodę z głębiej zalegających warstw geologicznych. W ostatnich latach powstały też liczne zakłady odsalania wody morskiej.

Północne obszary tego regionu są nawiedzane przez trzęsienia ziemi. Szczególnie tragiczne było trzęsienie ziemi, które nawiedziło zachodni Iran w 1990 roku. Zginęło wówczas blisko 50 tys. ludzi.

Polecenie 3

Odczytaj na mapie Azji nazwę cieśniny prowadzącej z Morza Arabskiego do Zatoki Perskiej i zaznacz ją poniżej.

☐ Bosfor

☐ Dardanele

☐ Bab-al-Mandab

☐ Ormuz

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Krajobrazy Bliskiego Wschodu

Kapadocja na Wyżynie Anatolijskiej w środkowej Turcji słynie z oryginalnych form skalnych wyrzeźbionych przez wiatr i wody płynące w miękkich skałach wulkanicznych

Źródło: Rwers (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 4.0.

Rzeka Eufrat wypływa z Wyżyny Armeńskiej, niedaleko góry Ararat w Turcji i dalej płynie po Nizinie Mezopotamskiej przez Syrię i Irak

Źródło: Bertramz (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 4.0.

Plaża nad Morzem Martwym leżącym w najgłębszej depresji na świecie, której lustro wody sięga 403–430 m p.p.m w zależności od poziomu wody

Źródło: Darko Tepert Donatus (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Łańcuch górski Elburs przekracza wysokość 5 tys. m n.p.m.; rozciąga się na północy Iranu i monumentalnie góruje nad stolicą tego kraju – Teheranem

Źródło: Hansueli Krapf (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Rub al-Chali na Półwyspie Arabskim to typowa piaszczysta pustynia gorąca leżąca w klimacie zwrotnikowym

Źródło: Nepenthes (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Wielka Pustynia Słona w północnym Iranie jest pustynią chłodniejszą, ze względu na położenie w klimacie podzwrotnikowym

Źródło: Jeanne Menj (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY 2.0.

Zniszczenia wywołane silnym trzęsieniem ziemi, które wystąpiło w rejonie granicy irańsko-azerbejdżńskiej w 2012 roku

Źródło: Mardetanha (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

2. Azja Południowo-Zachodnia – podział polityczny i różnicowanie religijne

Azja Południowo-Zachodnia – mapa polityczna

Źródło: Wydawnictwo Edukacyjne Wiking, licencja: CC BY 3.0.

W Azji Południowo-Zachodniej, czyli na **Bliskim Wschodzie**, leży **15 niepodległych państw** oraz **Palestyna**, której status nie jest do końca uregulowany i w związku z tym nie jest ona uznawana za pełnoprawne państwo, m.in. jest jedynie nieczłonkowskim państwem-obszarem przy ONZ. Dwa państwa Bliskiego Wschodu częściowo leżą na innych kontynentach – Egipt w Afryce i Turcja w Europie. Biorąc pod uwagę dominującą grupę ludności zamieszkującą w danym państwie, wyróżnia się państwa **arabskie** i **niearabskie**.

Państwa Bliskiego Wschodu – powierzchnia i ludność

Rodzaj państwa	Państwo	Powierzchnia (w tys. km ²)	Liczba ludności w 2020 roku
Państwa arabskie	Arabia Saudyjska	2 149,7	34,28mln
	Bahrajn	0,8	1,7 mln
	Egipt*	1 002,5	102,1 mln
	Irak	438,3	40,2 mln
	Jemen	528,0	29,8 mln
	Jordania	89,3	10,2 mln
	Katar	11,6	2,9 mln
	Kuwejt	17,8	4,3 mln
	Liban	10,5	6,8 mln
	Oman	309,5	5,1 mln

Rodzaj państwa	Państwo	Powierzchnia (w tys. km ²)	Liczba ludności w 2020 roku
	Syria	187,2	17,5 mln
	Zjednoczone Emiraty Arabskie	83,6	9,9 mln
	Palestyna	6,2	5,1 mln
Państwa niearabskie	Iran	1 648,2	84,0 mln
	Turcja	783,5	84,3 mln
	Izrael	21,9	8,7 mln
Źródło: worldpopulationreview.com., licencja: CC BY-SA 3.0			

Arabowie są dominującą grupą etniczną w krajach zaliczanych umownie do grupy państw arabskich (tabela 1.). W kilku z tych państw żyją duże grupy innych narodowości, a najliczniejsi są Kurdowie i Azerowie. W Iraku Kurdowie stanowią 23% ogółu ludności, w Syrii udział ludności kurdyjskiej wynosi 7%. Kurdowie to jeden z najliczniejszych narodów (ok. 23–25 mln) bez własnego państwa. W państwach niearabskich: w Turcji przeważają Turcy mówiący po turecku, w Iranie główną grupą etniczną są Persowie (język perski), a w Izraelu dominują Żydzi mówiący po hebrajsku. W Iranie dużą grupę stanowią Kurdowie (13%), a Azerowie to ok. 16% ogółu ludności.

W Azji Południowo-Zachodniej przeważają wyznawcy **islam**u. W większości państw arabskich oraz w Iranie islam jest **religią państwową**. Oznacza to, że konstytucja lub system prawny danego państwa nadaje religii specjalny status. Wyjątkami są Liban i Syria, a z państw niearabskich – Turcja. W tych państwach nie ma określonej religii państwowej. Jedynym krajem w Azji Południowo-Zachodniej, w którym przeważają wyznawcy innej religii niż islam, jest Izrael – dominują tam wyznawcy judaizmu (76,3% ludności).

Ciekawostka

Islam to religia muzułmanów, której prorokiem był Mahomet. Jest ona jedną z trzech wielkich religii monoteistycznych (*monoteizm* – 'wiara w jednego Boga') po judaizmie i chrześcijaństwie. Święta księga wyznawców islamu to Koran. Islam powstał w VII wieku n.e. wśród plemion żyjących na Półwyspie Arabskim i szybko rozprzestrzenił się na cały region. Współcześnie jest religią powszechną, którą wyznaje ok. 1,6 mld ludzi, czyli 22% ludności świata. Religia ta reguluje życie społeczne, polityczne i gospodarcze w większości państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

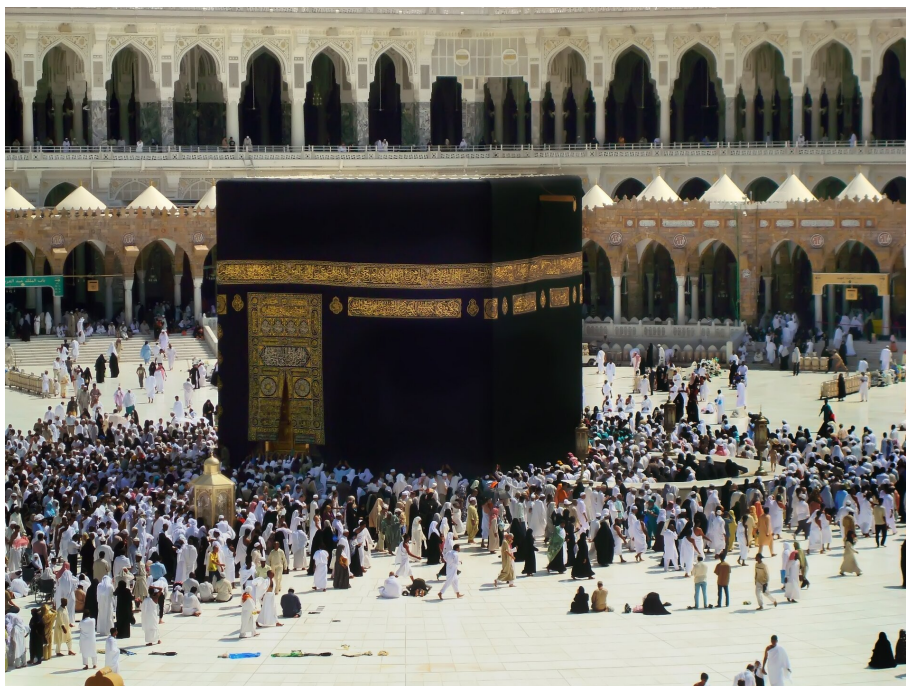
Trzy wielkie religie powszechne, które powstały w Azji Południowo-Zachodniej, mają na tym obszarze miejsca święte będące celem pielgrzymek religijnych. Dla muzułmanów najważniejsza jest **Mekka** – miejsce narodzenia Mahometa – odwiedzana co roku przez kilka milionów wiernych. Pielgrzymka do Mekki jest jednym z filarów wiary, która nakazuje,

aby każdy muzułmanin co najmniej raz w życiu ją odbył. Mekka leży na Półwyspie Arabskim 50 km od brzegów Morza Czerwonego i jest miastem zamkniętym dla wyznawców innych religii.

Z kolei celem pielgrzymek chrześcijan jest **Ziemia Święta**, czyli tereny dzisiejszego Izraela i Palestyny. Najważniejsze miasta to: **Jerozolima**, **Betlejem**, **Nazaret**.

Dla wyznawców judaizmu istotne są takie miejsca, jak: **Jerozolima** i **Hebron** oraz **Góra Synaj** na półwyspie o tej samej nazwie.

Atrakcje turystyczne Bliskiego Wschodu

Kaaba, czyli świątynia na dziedzińcu Najświętszego Meczetu w Mekce – cel pielgrzymek wyznawców islamu

Źródło: autordeendotsg (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY 2.0.

Meczet Szacha przy głównym placu w irańskim mieście Isfahan

Źródło: Offlineinternet (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Główna ulica w Rijadzie – stolicy i największym mieście Arabii Saudyjskiej

Źródło: Ammar shaker (<https://commons.wikimedia.org>), public domain.

Stare Miasto Jerozolimy – formalnej stolicy Izraela – podzielone jest na 4 dzielnice: chrześcijańską, muzułmańską, żydowską i ormiańską

Źródło: Neukoln (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Ściana Płaczu w Jerozolimie – najświętsze miejsce dla wyznawców judaizmu

Źródło: Golasso (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 4.0.

Polecenie 4

Na mapie konturowej zaznaczono numerami 4 państwa leżące na Bliskim Wschodzie. W którym z nich NIE dominuje ludność arabska?

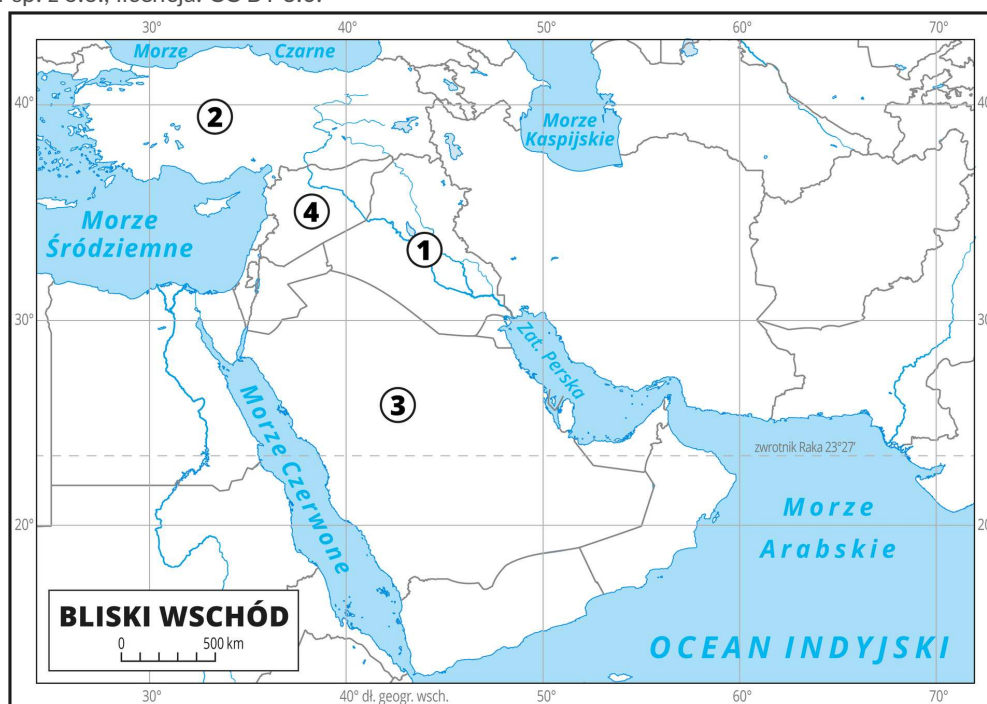
☐ 3

☐ 2

☐ 4

☐ 1

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Azja Południowo-Zachodnia – mapa konturowa 2

Źródło: Wydawnictwo Edukacyjne Wiking, licencja: CC BY 3.0.

3. Bliski Wschód – ropa naftowa, kierunki rozwoju gospodarczego

Państwa Bliskiego Wschodu leżące nad **Zatoką Perską** dysponują wielkimi zasobami **ropy naftowej** i **gazu ziemnego**. Szacuje się, że w wokół tej zatoki oraz na jej dnie znajduje się 2/3 światowych rezerw ropy naftowej. Największe pola roponośne posiada Arabia

Saudyjska. Dużymi zasobami dysponują też Zjednoczone Emiraty Arabskie, Iran, Irak, Kuwejt i Bahrajn, a mniejszymi – Oman i Katar. Ropa naftowa jest obecnie najważniejszym surowcem energetycznym na świecie. Wykorzystuje się ją do produkcji benzyny, oleju napędowego, nafty, tworzyw sztucznych; jest też stosowana jako paliwo w elektrowniach ciepłych. Gospodarcze znaczenie ropy naftowej i gazu ziemnego we współczesnym życiu sprawia, że jej wydobycie, przetwarzanie oraz import i eksport mają wielki wpływ na światową gospodarkę.

Obecnie państwa leżące nad Zatoką Perską wydobywają ponad 35% światowej produkcji ropy naftowej.

Zasoby gazu ziemnego są mniejsze niż ropy naftowej, ale wciąż pozostaje on cennym źródłem energii.

Wydobycie ropy naftowej w państwach leżących nad Zatoką Perską w 2020 roku

Państwo	Wydobycie [mln ton]	Udział w światowym wydobyciu
Arabia Saudyjska	519,6	12,6%
Bahrajn	3,0	0,1%
Irak	202,0	4,9%
Iran	142,7	3,5%
Katar	75,9	1,8%
Kuwejt	130,1	3,2%
Oman	47,3	1,1%
Zjednoczone Emiraty Arabskie	165,6	4,0%
Źródło: World Mineral Production 2016–2020, British Geological Survey. licencja: CCBY-SA 3.0		

Wydobycie gazu ziemnego w państwach leżących nad Zatoką Perską w 2020 roku

Państwo	Wydobycie [mld m³]	Udział w światowym wydobyciu
Arabia Saudyjska	112,1	2,8%
Bahrajn	25,0	0,6%
Irak	10,5	0,3%
Iran	250,8	6,2%
Katar	171,3	4,2%
Kuwejt	15,0	0,4%
Oman	35,1	0,9%

Państwo	Wydobycie [mld m ³]	Udział w światowym wydobyciu
Zjednoczone Emiraty Arabskie	55,4	1,4%
Źródło: World Mineral Production 2016–2020, British Geological Survey. licencja CC BY-SA 3.0		

Łączne wydobycie gazu ziemnego nad Zatoką Perską stanowi ponad 15% całego światowego wydobywania. Wszystkie państwa znad Zatoki Perskiej eksportują ropę naftową i jej przetwory. Łączny udział tych państw w światowym eksporcie ropy naftowej przekracza 40%. Największym eksporterem jest Arabia Saudyjska, która kontroluje ok. 1/6 całego światowego eksportu ropy naftowej. Największymi importerami są Stany Zjednoczone, Japonia, Chiny, Indie, Korea Południowa oraz Unia Europejska.

Popyt na ropę naftową i dochody uzyskiwane z jej eksportu skłoniły państwa leżące nad Zatoką Perską do powołania organizacji, która umożliwiałaby wspólną politykę związaną z regulowaniem wielkości wydobywania ropy naftowej i ustalaniem jej cen. W 1960 roku Arabia Saudyjska, Irak, Iran, Kuwejt oraz Wenezuela (państwo spoza regionu) powołały **Organizację Państw Eksportujących Ropę Naftową – OPEC** (*Organization of Petroleum Exporting Countries*). Następnie do tej organizacji dołączyły: Katar i Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz kilka państw spoza Zatoki Perskiej. Obecnie do OPEC należy 13 krajów.

Państwa mające wielkie zasoby ropy naftowej inwestują część zysków w zakłady petrochemiczne i chemiczne. Rozwijają się nowoczesne sposoby poszukiwania ropy naftowej przez budowę platform wiertniczych. Państwa, w których zasoby ropy naftowej zostaną wyczerpane za kilkanaście lat, jak Katar i niektóre emiraty, rozwijają inne gałęzie gospodarki, a zwłaszcza usługi – finansowo-bankowe, handlowe, hotelowe, turystyczne, transportowe.

Ciekawostka

W Dubaju – stolicy jednego z emiratów arabskich – w 2001 roku powstał projekt budowy sztucznych wysp, które zostaną zabudowane wieżowcami, a następnie utworzą luksusowe dzielnice biznesowo-usługowe. Takimi wyspami już są Palm Island (wyspy tworzące kształt liści palmy) oraz World Island (wyspy o zarysie kontynentów).

Szacuje się, że wyspy te będą zamieszkałe przez 3 mln ludzi.

Ponadto na dnie morza zakłada się sztuczne rafy koralowe. Wielkie znaczenie ma budowa wielkich odsalarni wody morskiej, gdyż woda słodka jest bardzo cenna w suchym klimacie – nad Zatoką Perską woda pitna jest droższa od benzyny.

Polecenie 5

Arabia Saudyjska jest obecnie największym na świecie producentem ropy naftowej. W 2020 roku wydobyto tam 519,6 mln ton tego surowca. Oblicz udział Arabii Saudyjskiej w światowym wydobyciu ropy naftowej, które wyniosło 4 mld 126 mln ton, a następnie zaznacz właściwą odpowiedź.

☐ 11,8%

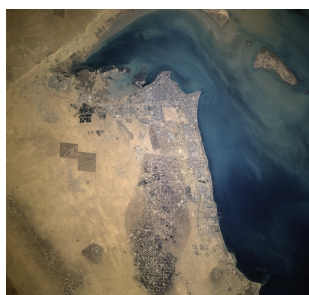
☐ 12,6%

☐ 14,0%

☐ 10,6%

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Półwysp Arabski – miejsca wydobycia ropy naftowej i atrakcje turystyczne

Zdjęcie satelitarne Kuwejtu – ciemniejsze plamy to pola naftowe

Źródło: NASA (<http://commons.wikimedia.org>), public domain.

Wydobycie ropy naftowej z dna Zatoki Perskiej

Źródło: Official U.S. Navy photo by Mass Communications Specialist 2nd Class Lenny M. Francioni (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Rafineria ropy naftowej w Arabii Saudyjskiej

Źródło: Secl (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Urządzenia do załadunku ropy naftowej na statek w porcie Szardża (Zjednoczone Emiraty Arabskie) nad Zatoką Perską

Źródło: Basil D Soufi (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Sztuczna wyspa Palm (Palm Island) na wybrzeżu morskim w Dubaju w Zjednoczonych Emiratach Arabskich

Źródło: Skatebiker (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-ND 3.0.

Nowoczesne centrum Dubaju z wieżą Burdż Chalifa – najwyższym budynkiem świata mierzącym 828 m

Źródło: Nepenthes (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Odsalarnia wody morskiej u wybrzeży Zatoki Perskiej

Źródło: Octal (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 2.5.

Handlowa strefa wolnocłowa na lotnisku w mieście Dauha – stolicy Kataru

Źródło: MOs810 (<http://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

4. Bliski Wschód – konflikty zbrojne

Bliski Wschód to region, w którym od dziesięcioleci toczą się regionalne **konflikty zbrojne**. Najdłuższym z nich jest konflikt między Izraelem a państwami arabskimi, który rozpoczął się w 1948 roku, gdy z mocy decyzji Zgromadzenia Ogólnego ONZ Izrael otrzymał 50% obszaru Palestyny. Państwa arabskie nie uznały niezawisłości Izraela i rozpoczął się zbrojny konflikt. Ponadto w regionie także państwa arabskie toczą lokalne wojny.

W poniższej tabeli przedstawiono ważniejsze działania zbrojne na Bliskim Wschodzie. Nie widać w niej jednak zniszczeń materialnych, strat ludności cywilnej, uchodźców oraz wszelkich innych okropności wojny. Pamiętaj o nich, czytając ten tekst.

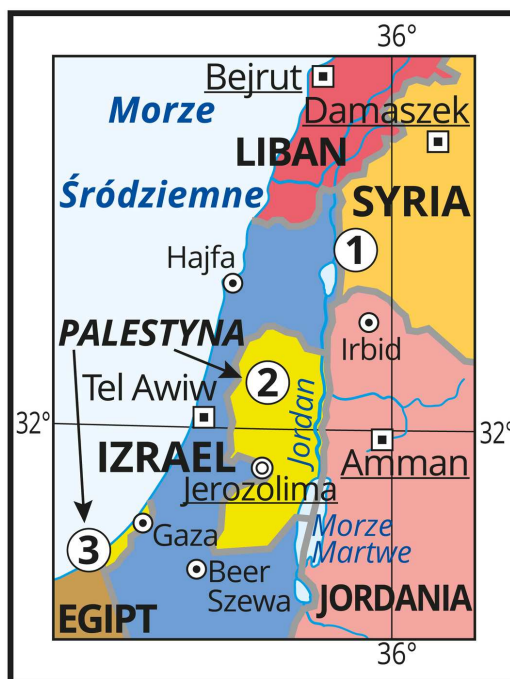
Ważniejsze konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie w latach 1948–2014

Czas konfliktu	Państwa zaangażowane w konflikt i jego przebieg
1948	Zbrojne starcia między Izraelem a państwami arabskimi, które nie uznały niepodległości państwa żydowskiego. W okresie od stycznia do lipca 1949 roku Izrael podpisał układy pokojowe z walczącymi z nim państwami

Czas konfliktu	Państwa zaangażowane w konflikt i jego przebieg
1956 kryzys sueski	W październiku 1956 roku uderzenie Izraela na Egipt po znacjonalizowaniu Kanału Sueskiego przez egipskiego prezydenta G.A. Nasera
1967 wojna sześciodniowa (5–10 VI)	Konflikt zbrojny między Izraelem a koalicją państw arabskich: Egiptem, Jordanią i Syrią. Izrael przejął Strefę Gazy, półwysep Synaj, Jerozolimę, Zachodni Brzeg Jordanu i Wzgórza Golan
1973	Odwet państw arabskich – uderzenie na Izrael po stratach poniesionych w wojnie sześciodniowej. Porozumienie egipsko-izraelskie; w styczniu 1974 roku Izrael wycofał wojska z zachodniego brzegu Kanału Sueskiego
1975–1990 konflikt libański	Długotrwała wojna domowa w Libanie – konflikt o podłożu wyznaniowym między chrześcijanami, muzułmanami i druzami. W konflikt zaangażowane były wojska: izraelskie, syryjskie, siły międzynarodowe ONZ, oddziały Organizacji Wyzwolenia Palestyny. Konflikt wygasł w 1990 roku
1980–1988 wojna Iraku z Iranem	Długotrwały konflikt między Irakiem a Iranem o dominującą pozycję wśród państw leżących nad Zatoką Perską. Zawieszenie broni zawarto w sierpniu 1988 roku. Szacuje się, że w wojnie zginęło ok. 1 mln ludzi, a jej koszt wyniósł ok. 400 mld dolarów USA
1990–1991 I wojna w Zatoce Perskiej	Agresja Iraku na Kuwejt spowodowała zaangażowanie 30 państw, które wykonując rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ, wkroczyły do Iraku. Operacja „Pustynna Burza” doprowadziła do rozbicia wojsk irackich. Na Irak nałożono sankcje gospodarcze: obniżenie limitu sprzedaży ropy naftowej, kontrolę handlu międzynarodowego, wprowadzenie stref wyłączonych dla lotnictwa irackiego w celu ochrony ludności kurdyjskiej i szyickiej. Działania strony irackiej polegające na podpaleniu kuwejckich szybów naftowych spowodowały katastrofę ekologiczną w rejonie Zatoki Perskiej
2003–2010 II wojna w Zatoce Perskiej	Wojska Stanów Zjednoczonych Ameryki z wojskami tzw. sił międzynarodowych wkroczyły do Iraku i w ciągu trzech tygodni przejęły kontrolę nad terytorium tego państwa. Okupacja trwała do 2005 roku. Rezultatem było obalenie dyktatury Saddama Husajna. W czasie wojny zginęło ok. 100 tys. osób narodowości irackiej – głównie cywilów. Misja stabilizacyjna trwała do 2010 roku. Jej celem było przywrócenie bezpieczeństwa i umożliwienie działania demokratycznemu rządowi w Iraku

Czas konfliktu	Państwa zaangażowane w konflikt i jego przebieg
2011-? wojna domowa w Syrii	Od wielu lat toczy się wewnętrzny konflikt w wieloetnicznym państwie, jakim jest Syria. Sunnicka większość społeczeństwa jest w opozycji w stosunku do dyktatury prezydenta Asada. W konflikt są zaangażowane państwa sąsiadujące z Syrią, a presję wywierają wielkie mocarstwa światowe. W 2014 roku ekstremiści sunnicy założyli tzw. Państwo Islamskie, które w rzeczywistości jest organizacją terrorystyczną przeprowadzającą ataki na ludność cywilną w różnych miejscach świata

Bliski Wschód jest regionem, na którym ścierają się interesy polityczne i gospodarcze wielu państw, a obok siebie żyją grupy ludności silnie zróżnicowane pod względem narodowościowym i religijnym. Ogromne znaczenie mają historyczne odniesienia. Wielu przywódców państw dąży do ograniczenia konfliktów. Społeczność międzynarodowa dostrzega te działania i honoruje przywódców państw lub ugrupowań, przyznając im Pokojową Nagrodę Nobla. W 1978 roku nagrodę tę otrzymali prezydent Egiptu A. Sadat i premier Izraela M. Begin po podpisaniu traktatu pokojowego między Egiptem a Izraelem. W 1994 roku – przywódca Autonomii Palestyńskiej J. Arafat oraz przywódcy Izraela I. Rabin i S. Peres, gdy wynegocjowali izraelsko-palestyński układ pokojowy.

Izrael – konflikty

Źródło: Wydawnictwo Edukacyjne Wiking, licencja: CC BY 3.0.

Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie - galeria zdjęć

Strefa Gazy – budynki zniszczone w wyniku działań zbrojnych wojsk izraelskich przeciwko Palestyńczykom

Źródło: Marius Arnesen (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Wzgórza Golan – obszar konfliktowy na pograniczu Izraela, Syrii i Libanu

Źródło: Dr. Avishai Teicher (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY 2.5.

Centrum wielkiego syryjskiego miasta Halab (Aleppo) po bombowym ataku terrorystycznym w 2012 r.
Źródło: Zyzzzzy (<https://www.flickr.com>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Amerykańskie samoloty bojowe nad płonącymi polami naftowymi w Kuwejcie podczas słynnej operacji „Pustynna Burza” w 1991 r.
Źródło: US Air Force (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Żołnierze U.S. Army w Bagdadzie podczas II wojny w Zatoce Perskiej

Źródło: soldiersmediacenter (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Jaser Arafat, Szimon Peres i Icchak Rabin po odebraniu Pokojowej Nagrody Nobla w 1994 r.

Źródło: Saar Yaacov, GPO (<https://commons.wikimedia.org>), licencja: CC BY-SA 3.0.

Główne przyczyny konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie:

- podziały etniczne
- podziały religijne
- roszczenia terytorialne
- poczucie zagrożenia bezpieczeństwa
- napięcia polityczno-społeczne
- dążenia separatystyczne
- walka o surowce mineralne
- różnice kulturowe i ustrojowe
- motywacja historyczna

Główne skutki konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie:

- militaryzacja władzy
- łamanie praw człowieka
- sankcje międzynarodowe
- zmiany granic terytorialnych, powstanie nowych państw
- drastyczny wzrost liczby zgonów
- nasilenie się niepełnosprawności, chorób psychicznych lub samobójstw
- migracje ludności z państw objętych konfliktem - wywołanie kryzysu migracyjnego
- zjawisko „straconego pokolenia”
- zniszczenie infrastruktury przemysłowej, energetycznej, transportowej, telekomunikacyjnej i wielu innych
- recesja i izolacja gospodarcza
- załamanie polityki fiskalnej, handlowej i relacji międzynarodowych

Podsumowanie

- Obszar Azji Południowo-Zachodniej jest zaliczany do regionu Bliskiego Wschodu, na którym leży kilkanaście państw zamieszkałych głównie przez ludność arabską oraz trzy państwa z ludnością innych grup etnicznych (Turcja, Iran, Izrael).
- Na obszarze Azji Południowo-Zachodniej powstały, a następnie upowszechniły się trzy wielkie religie monoteistyczne: judaizm, chrześcijaństwo oraz islam, który na tym obszarze jest religią dominującą, a w wielu krajach – religią państwową.
- Izrael jest jedynym państwem w regionie (i na świecie), w którym przeważają wyznawcy judaizmu.
- Państwa leżące wokół Zatoki Perskiej wydobywają ponad 1/3 światowej produkcji ropy naftowej i blisko 1/6 światowej produkcji gazu ziemnego. Ze względu na te bogactwa mineralne obszar nad Zatoką Perską jest niezwykle ważny dla państw importujących surowce energetyczne z tego regionu.
- Od dziesięcioleci region Bliskiego Wschodu jest terenem konfliktów zbrojnych. Do najbardziej znaczących należy konflikt arabsko-izraelski, w tym dążenia Palestyńczyków do utworzenia własnego państwa.

Praca domowa

Napisz krótki esej o zaletach pokoju.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wykorzystaj mapę hipsometryczną Azji i wskaż, która z wielkich form powierzchni Ziemi dominuje w Azji Południowo-Zachodniej.

☐

Niziny

☐

Wielkie formy powierzchni Ziemi mają taki sam udział

☐

Wyżyny

☐

Łańcuchy górskie

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

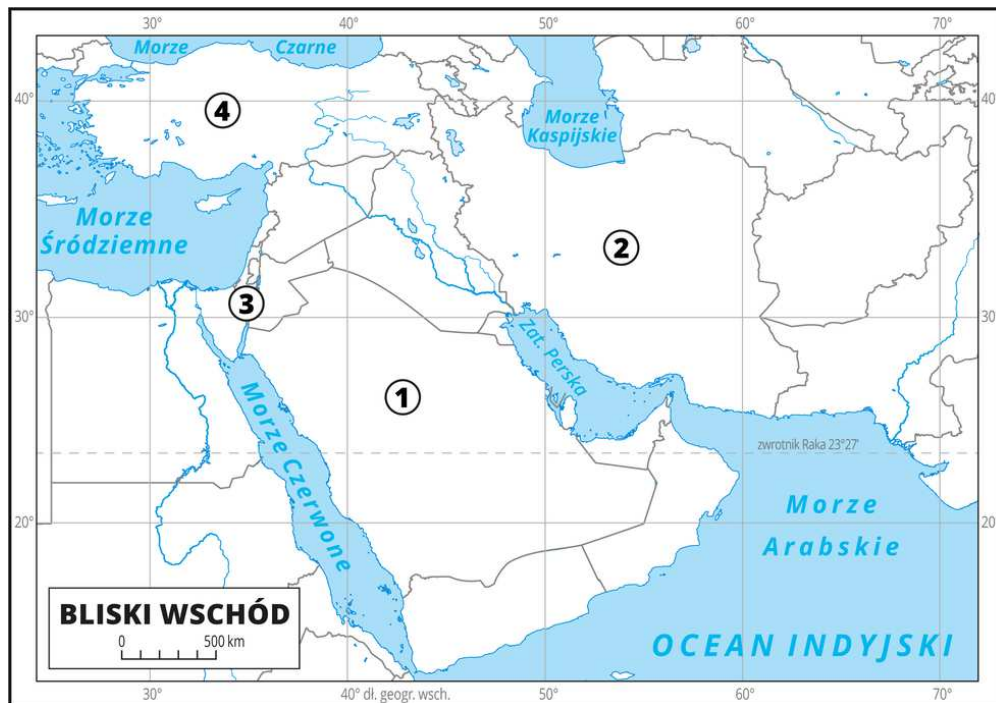
Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Na Półwyspie Azja Mniejsza leży najdalej na zachód wysunięty punkt Azji.	☐	☐
Tygrys i Eufrat to jedyne duże rzeki w Azji Południowo-Zachodniej; obie łączą się w dolnym odcinku i odprowadzają wody do Zatoki Perskiej.	☐	☐
Na przeważającej części obszaru Azji Południowo-Zachodniej występuje klimat suchy – zwrotnikowy i podzwrotnikowy.	☐	☐

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Na mapie konturowej numerami zaznaczono 4 państwa leżące na Bliskim Wschodzie. Połącz je z właściwymi nazwami państw.

Źródło: dostępny w internecie: Wiking.com, licencja: CC BY-SA 3.0.

2

Iran

4

Arabia Saudyjska

3

Turcja

1

Izrael

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Zaznacz, którego z wymienionych państw bliskowschodnich dotyczy poniższy opis.

Państwo to zamieszkuje ludność niearabska, ale muzułmanie stanowią 98% ogółu ludności. Islam jest religią państwową, a język urzędowy to perski.

☐ Jemen

☐ Oman

☐ Irak

☐ Iran

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Podane nazwy państw znanad Zatoki Perskiej uporządkuj według wielkości wydobycia ropy naftowej – od największego do najmniejszego.

Bahrajn

Arabia Saudyjska

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Katar

Iran

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Spośród wymienionych państw bliskowschodnich wskaż te, które najbardziej kojarzą się z konfliktami zbrojnymi.

☐

Syria

☐

Oman

☐

Zjednoczone Emiraty Arabskie

☐

Arabia Saudyjska

☐

Izrael

☐

Bahrajn

☐

Katar

☐

Irak

Źródło: Gromar sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.